

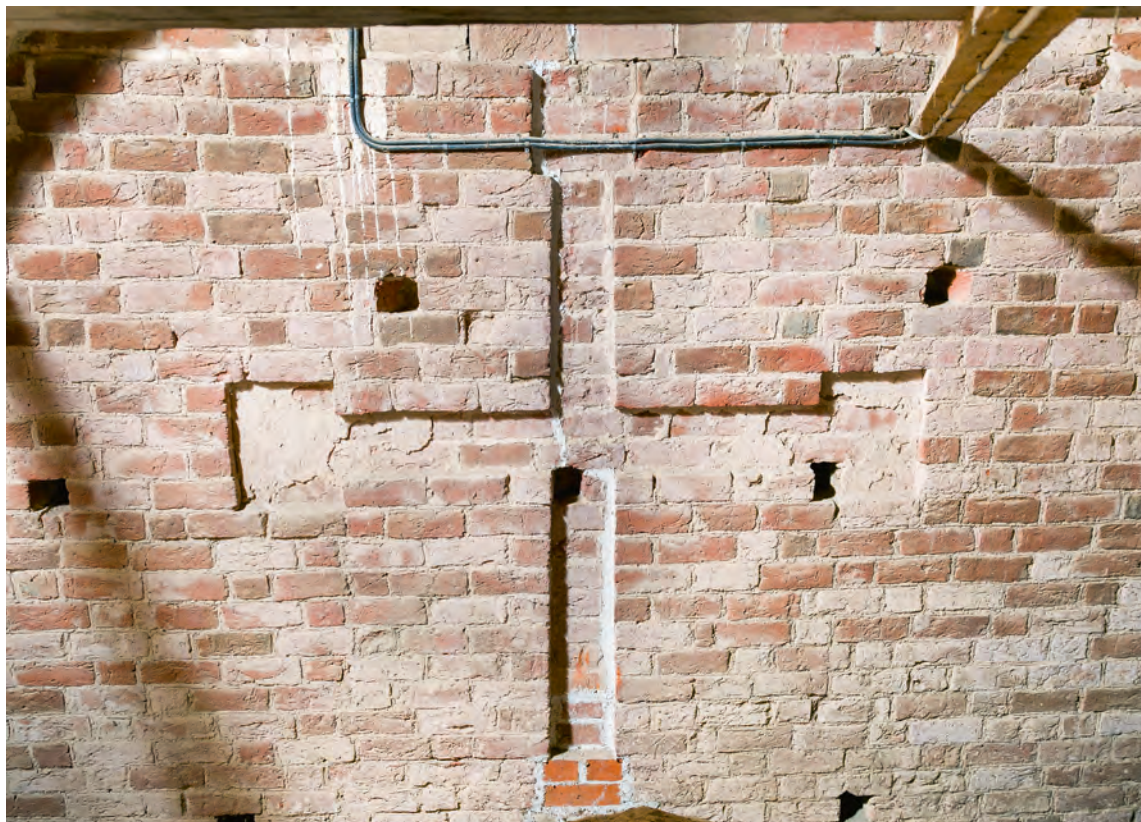

Fig. 11. Korsblænding på det romanske skibs vestgavl (s. 3705). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – Cross recess on west gable of Romanesque nave.

Middelalderlige ændringer og tilføjelser. I løbet af den sene middelalder, fortrinsvis i 1400-tallet, gennemgik kirken en usædvanligt omfattende række af om- og tilbygninger. Ældst blandt disse er et våbenhus og en vestforlængelse, der dog ikke kan dateres nøjere, men sandsynligvis begge tilhører den tidlige del af 1400-tallet. Et tårn oven på vestforlængelsen er muligvis opført o. 1437, og en forlængelse af koret kan hidrøre fra 1460'erne. En større ombygning senere i 1400-tallet indledtes med en forhøjelse af det oprindelige skib og efterfølgende en forlængelse af dette mod øst, hvilket indebar en nedrivning af det oprindelige kor, mens korforlængelsen bevarede. En forhøjelse af våbenhuset og tårnet var en naturlig følge af skibets forhøjelse og gennemførtes i nær tilknytning til denne. Endelig føjedes i middelalderens slutning et stort kapel til skibets nordside.

Våbenhuset foran skibets oprindelige syddør er i sin nuværende form, som nævnt, et resultat af en forhøjelse. Den oprindelige, lave bygning er, formentlig i første halvdel eller midten af 1400-tallet, opført af munkesten i munkeskifte over en syld af rå kamp. Døren i gavlen er enkeltfalset og fladbuet under et højt, spidsbuet spejl, der rejser sig op i den oprindelige gavltrekant, hvis nedre kontur svagt anes til begge sider (fig. 2). I begge flankemure har oprindeligt været to, nu tilmurede, smalle glugger, der er en halv sten brede og vandret overdækkede. Den nordre i øst er senere afløst af en lille, fladbuet vinduesåbning, hvis nordre vange er overtaget fra gluggen (jf. s. 3726).

Vestforlængelsen af skibet er opført af munkesten i munkeskifte over en syld af rå kamp. Nordre og søndre langmur er (jf. s. 3700) opført bindigt med det oprindelige skibs hjørnelisener.²⁵ Murtykelsen er usædvanlig ringe, blot 70–75 cm, men

Fig. 12. Rest af det romanske kors østgavl (s. 3705). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Remains of Romanesque cross, east gable.*

svarer til den i det oprindelige skib. Vestafsnittets øvre afslutning tilkendes på ydersiden af farveforskelle og et skift i forbandt (jf. fig. 23), mens den i nord- og sydmuren på indersiden markeres af aftryk af vandretliggende tømmer (jf. fig. 9), der blev båret af et tilbagespring i murværket. Dette ses tillige i det nuværende tårnrum (jf. s. 3711). Forlængelsen oplystes oprindeligt af to vinduer i henholdsvis syd og vest. Af det søndre, nu tilmurrede, (†)vindue, der var centreret i faget, er bevaret den østre halvdel, mens den vestre er bortbrudt ved indsættelse af et senere vindue (jf. s. 3726). Udvendig dækkes den bevarede del af vinduet af det senere opførte trappehus, og indvendig ses østre vange og hovedparten af det fladbuede stik (jf. fig. 23). Af det vestre †vindue, der må have sidet en smule skævt i facaden, er bevaret syv skifter af nordre vange, mens resten er fjernet ved indsættelse af et senere vindue (jf. s. 3726).

Forlængelsens indre var sandsynligvis overdækket af et fladt loft i samme højde som i det ældre skib. Forbindelsen til dette må være etableret ved gennembrydning af den oprindelige vestgavl.²⁶

Kirkens *tårn*, der blev opført oven på vestforlængelsen, er i to faser, hvoraf den ældste kan være fra o. 1437 (jf. dendrokronologisk undersøgelse, s. 3728).²⁷ Østsiden hviler på den romanske vestgavl, hvis øverste tredjedel dog er forstærket på indersiden med udkragede binderskifter, der bæres af gavlens øverste vandrette tilbagespring (fig. 31).

Tårnets første fase er blot i to stokværk, et klokkestokværk over den tidligere vestforlængelse. Materialet i de tynde mure²⁸ er munkesten, der såvel ude som inde er lagt i polsk skifte. Et tilsvarende spinkelt tårn er opført oven på en vestforlængelse af Nørre Søby Kirke (Åsum Herred).

